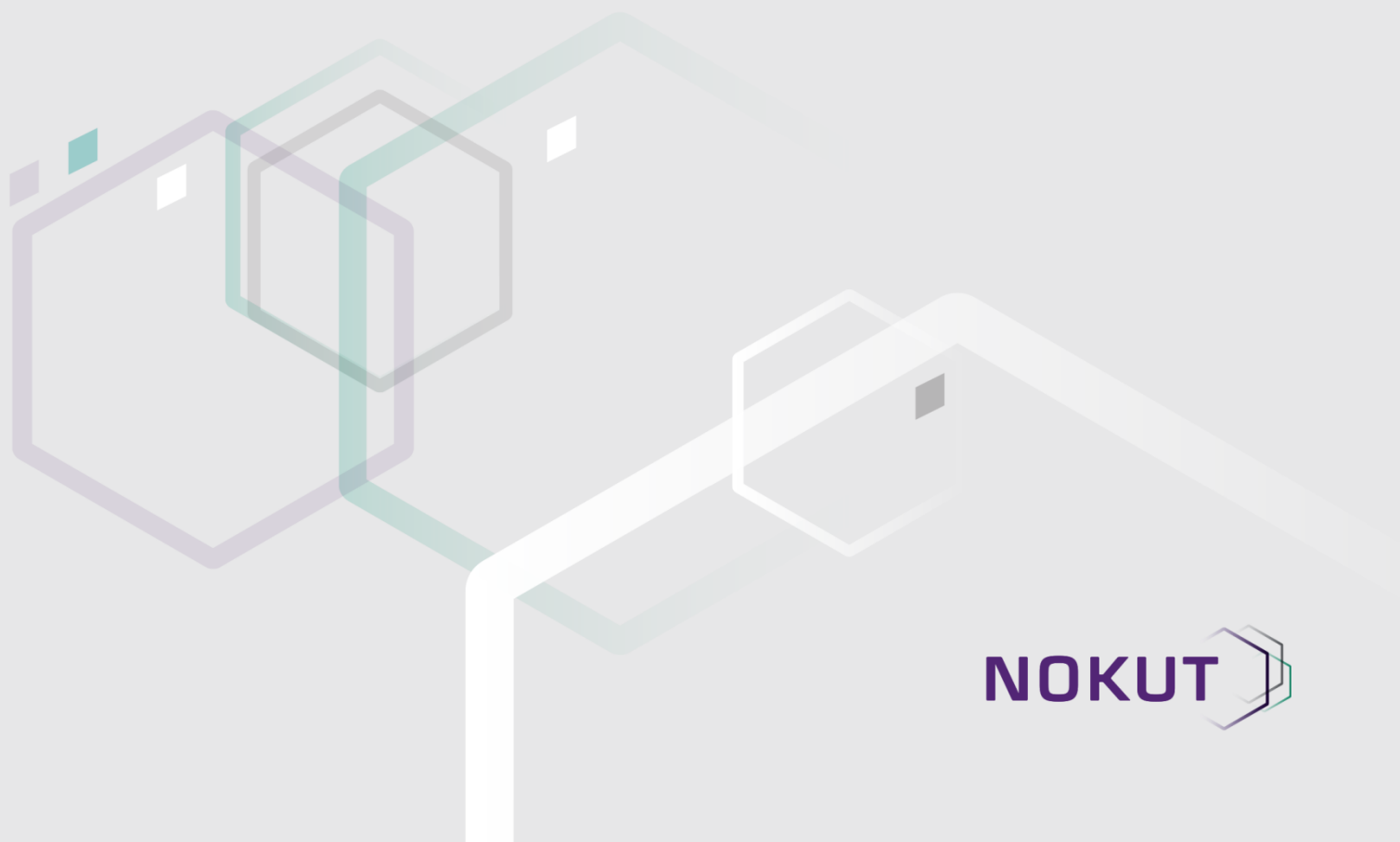

NOKUTs tilsynsrapporter

Natur- og kulturbasert entreprenørskap

Fagskolen Innlandet

Februar 2015

NOKUT

NOKUT kontrollerer og bidrar til kvalitetsutvikling ved fagskolene. Dette gjør vi blant annet ved å godkjenner nye fagskoletilbud. Fagskoleutdanning er en yrkesrettet utdanning på et halvt til to år, som bygger på videregående skole eller tilsvarende realkompetanse. Betegnelsen fagskoleutdanning er beskyttet gjennom fagskoleloven. For å kunne bruke betegnelsen fagskoleutdanning, må utdanningstilbudet være godkjent av NOKUT. Alle fagskoletilbud må tilfredsstillere nasjonale kvalitetsstandarder. NOKUT godkjenner også institusjonenes interne system for kvalitetssikring.

Tilbyder/Utdanningssted:	Fagskolen Innlandet
Utdanningstilbudets navn:	Natur- og kulturbasert entreprenørskap
Nivå/fagskolepoeng:	60
Undervisningsform:	Nettbasert med samlinger
Sakkyndige:	Liv Aastad, prosjektleder, Njøs Næringsutvikling i Sogn og Fjordane Hans Christian Endrerud, førsteamanuensis, Høgskolen i Hedmark Liv Hatleli, daglig leder, Kleivan Vekst og utvikling i Sør-Trøndelag
Dato for vedtak:	5. februar 2015
NOKUTs saksnummer	14/506

Forord

Fagskoleutdanning er yrkesrettet utdanning som bygger på fullført videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse. Fagskoleutdanning har et omfang på minst et halvt år og maksimalt to år som heltidsutdanning. Betegnelsen fagskoleutdanning er beskyttet gjennom fagskoleloven. For å kunne bruke betegnelsen fagskoleutdanning, må utdanningstilbudet være godkjent av NOKUT.

Vurderingsprosessen starter med at en tilbyder søker NOKUT om godkjenning av et utdanningstilbud. Søknaden blir først gjenstand for en innledende vurdering, for å avklare om forutsetningene er til stede for videre behandling jevnfør fagskoletilsynsforskriften § 3-1. I den innledende vurderingen ser NOKUT blant annet på om styringsordning og reglement er tilpasset utdanningstilbudet og om tilbyder har et tilfredsstillende system for kvalitetssikring.

Søknader som tilfredsstillende forutsetningene for behandling blir videre vurdert av eksterne, uavhengige sakkyndige oppnevnt av NOKUT. De sakkyndige vurderer søknaden opp mot de faglige kravene i fagskoletilsynsforskriften §§ 3-2 – 3-8.

Til den sakkyndige vurderingen har NOKUT oppnevnt:

- Liv Aastad
- Hans Christian Endrerud
- Liv Hatleli

Når de sakkyndige har funnet at ett eller flere av de faglige kriteriene ikke er oppfylt på en tilfredsstillende måte, sendes et utkast til tilsynsrapport (kapittel 3) til tilbyder for kommentarer. Tilbydere kan da påpeke mangler eller misforståelser i de sakkyndiges innstilling. NOKUT tillater i tillegg mindre justeringer. De sakkyndige vurderer tilbakemeldingen fra tilbyder, før NOKUT konkluderer og fatter endelig vedtak.

I denne rapporten er alle vurderingene som danner grunnlag for godkjenningen samlet. Tilbyder plikter å gjennomføre utdanningstilbudet slik det fremgår av denne rapporten og søknaden som ligger til grunn. Studenter kan lese rapporten for å få inntrykk av hvilken utdanningskvalitet de kan forvente. Yrkeslivet og andre samfunnsgrupper kan også orientere seg om den sluttkompetansen studentene sitter igjen med, og innholdet i utdanningen.

Lysaker, 5. februar 2015

Terje Mørland
direktør

Innhold

1	Informasjon om søkeren	1
1.1	Informasjon om tilbyder og utdanningen	1
2	Innledende vurdering	2
2.1	Oppsummering	2
2.2	Grunnleggende forutsetninger for å tilby fagskoleutdanning (§ 3-1).....	2
2.3	Konklusjon etter innledende vurdering	4
3	Sakkyndig vurdering av utdanningen	5
3.0	Oppsummering	5
3.1	Grunnleggende forutsetninger for å tilby fagskoleutdanning (§ 3-1).....	5
3.2	Læringsutbytte (§ 3-2)	8
3.3	Utdanningens innhold og oppbygning (§3-3).....	11
3.4	Undervisningsformer og læringsaktiviteter (§ 3-4).....	16
3.5	Fagmiljøet tilknyttet utdanningen (§ 3-5).....	18
3.6	Eksamen og sensur (§ 3-6)	20
3.7	Infrastruktur (§ 3-7)	23
3.8	Konklusjon etter sakkyndig vurdering	24
4	Tilsvarsrunde	25
4.1	Søkerens tilbakemelding.....	26
4.2	Sakkyndig tilleggsvurdering.....	29
4.3	Endelig konklusjon fra sakkyndig komité	29
5	Vedtak	29
6	Dokumentasjon	30
	Vedlegg 1:.....	31

1 Informasjon om søkeren

1.1 Informasjon om tilbyder og utdanningen

Fagskolen Innlandet søkte NOKUT 15. september 2014 om godkjenning av *entreprenørskap i landbruket* som fagskoleutdanning. Utdanningen er på 60 fagskolepoeng som gis på deltid over to år. Undervisningen vil gis ved Hvam videregående skole, Hvam og vil være nettbasert med samlinger. Det er søkt godkjenning for inntil 20 studenter.

Søker har allerede 30 godkjente fagskoleutdanninger:

- *anlegg*
- *automatisering*
- *barsel- og barnepleie*
- *bygg*
- *bygningsvern*
- *datateknikk, drift og sikkerhet*
- *demens og alderspsykiatri*
- *eldreomsorg*
- *elkraft*
- *forvaltning, drift og vedlikehold*
- *helse, aldring og aktiv omsorg*
- *helseadministrasjon og pasientrettede ikt- systemer*
- *klima-, energi- og miljøfag i bygg*
- *kreftomsorg og lindrende pleie*
- *logistikk og transport*
- *maskinteknikk*
- *maskinteknisk drift*
- *miljøarbeid innen rus*
- *møbel og innredning*
- *oppvekstfag*
- *planteproduksjon og driftsledelse*
- *psykisk helsearbeid*
- *psykisk helsearbeid og desentraliserte tilbud i psykisk helse*
- *rehabilitering*
- *servicetekniker*
- *tverrfaglig miljøarbeid innen rus- og psykisk helsearbeid*
- *verkstedsledelse*
- *videreutdanning i veiledning*
- *økonomi og ledelse*
- *innføring i bygningsvern*

NOKUT har gjennomgått søkers hjemmesider, www.fagskolen-innlandet.no. Tilbyder gir ikke informasjon om utdanningen som de har søkt godkjenning for på hjemmesidene. Det som står på hjemmesidene om tidligere godkjente utdanninger og opptakskrav til utdanningene stemmer med

informasjonen NOKUT har. Hjemmesidene inneholder ikke informasjon som kan føre til misforståelse om bruk av fagskolebegrepet.

2 Innledende vurdering

Teksten i dette kapittelet er NOKUTs administrative vurdering av de grunnleggende forutsetningene som må være oppfylt for kunne tilby fagskoleutdanning. Noen av kravene vurderes både av NOKUTs administrasjon, og den sakkyndige komiteen. Der det forekommer «vi» i kapittel 2, er det et uttrykk for NOKUTs administrasjon. Paragrafene i parentes i overskriftene henviser til tilsvarende paragrafer i fagskoletilsynsforskriften. Teksten i boksene er fra fagskoletilsynsforskriften.

Fra og med søknadsrunden med frist 15. februar 2014, vurderer vi om utdanninger oppfyller kravene i forskrift om tilsyn med kvaliteten i fagskoleutdanning (fagskoletilsynsforskriften). Vi vurderer også tilbyders kvalitetssikringssystem, styringsordning og reglement i lys av den nye forskriften, selv der tilbyder har fått dette godkjent før forskriften trådte i kraft.

Vi gjør oppmerksom på at vurderingen av tidligere godkjente kvalitetssikringssystem, styringsordninger og reglement vil være begrenset. NOKUT kan derfor senere påpeke feil og mangler dersom vi ved et fremtidig gjennomsyn avdekker det, selv om vi i denne søknadsrunden skulle finne at kvalitetssikringssystem, styringsordninger og/eller reglement tilfredsstillende kravene.

2.1 Oppsummering

Tilbyders kvalitetssikringssystem, styringsordning og reglement er tilfredsstillende.

Etter innledende vurdering har søknaden gått videre til et panel oppnevnt av NOKUT. Panelet har vurdert om læringsutbyttebeskrivelsen i søknaden er utformet i tråd med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). Panelet konkluderer med at den overordnede læringsutbyttebeskrivelsen er i tråd med NKR.

2.2 Grunnleggende forutsetninger for å tilby fagskoleutdanning (§ 3-1)

2.2.1 Krav i fagskoleloven med forskrifter

(1) Krav i fagskoleloven med forskrifter skal være oppfylt. NOKUT vurderer følgende krav: a) Grunnlag for opptak. Grunnlaget for opptak skal være relevante kvalifikasjoner på nivå 4 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring. Søkere har krav på å få vurdert om de er kvalifisert for opptak til en utdanning på grunnlag av realkompetanse.b) System for kvalitetssikringc) Organisasjon og ledelse. Det er tilbyders styre som er ansvarlig for utdanningen.d) Studentenes læringsmiljø og rettigheter.e) Vitnemål.

- f) Reglement. Reglementet skal fastsette studentenes rettigheter og plikter, og være utformet slik at det sikrer lik og upartisk behandling.
- g) Klageinstans. Styret selv fastsetter regler for klagebehandling. Minst én student skal være medlem i klageinstansen.

Vurdering

Grunnlag for opptak

Opptakskravet til studiet er fullført og bestått videregående opplæring, utdanningsprogram naturbruk eller opptak på grunnlag av realkompetanse. Grunnlaget for opptak ansees å være relevante kvalifikasjonene på nivå 4 for opptak til utdanningen.

System for kvalitetssikring

Tilbyder fikk sitt system for kvalitetssikring godkjent av NOKUT 1. september 2011, jf. NOKUTs sak 11/72. Ved søknader om nye utdanninger våren 2014, vurderte NOKUT tilbyders system for kvalitetssikring på nytt. I vurderingen anbefalte vi at det burde vurderes å sette klare måltall for kvaliteten i systembeskrivelsen og at det burde fremkomme i årshjulet når årsrapporten legges frem for styret. Det ble også anbefalt å diskutere aktuelle tiltak til forbedringer i årsrapporten i større grad. Tilbyder har tatt våre anbefalinger til etterretning, og det fremkommer nå at årsrapporten legges frem for styret i februar. I årsrapporten for 2013 diskuteres aktuelle tiltak til forbedringer i større grad enn i tidligere årsrapporter.

Organisasjon og ledelse

NOKUT har tidligere funnet styreordningen tilfredsstillende, jf. NOKUTs sak 11/75.

Studentenes læringsmiljø og rettigheter

Søknaden dokumenterer på en tilfredsstillende måte hvem som har ansvar for de oppgaver som er beskrevet i fagskoleloven § 4, og som påvirker studentenes rettigheter. Det kommer tydelig frem i styrevedtektene at styret har det overordnede ansvaret for studentenes læringsmiljø.

Vitnemål

Tilbyders mal for vitnemål inneholder all nødvendig informasjon. Vitnemålet tilfredsstiller kravene i fagskoleloven med forskrifter.

Reglement

NOKUT har tidligere funnet reglementet tilfredsstillende, jf. NOKUTs sak 11/75. Vi ser at tilbyder oppfyller kravet fra 1. august 2013 om at tilbyder skal ha bestemmelser om innpassing og fritak i reglementet.

Klageinstans

I fagskoletilsynsforskriften stilles det krav om at det skal være en studentrepresentant med personlig vara i klageinstansen. Hos tilbyder er en særskilt klagenemnd med studentrepresentant klageinstans. Kravet er tilfredsstillende oppfylt.

Konklusjon

Ja, kravene er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

2.2.2 Samarbeid med yrkesfeltet

(2) Tilbyder skal samarbeide med aktører i yrkesfeltet og delta i faglige nettverk som sikrer at utdanningens læringsutbytte er relevant for yrkesfeltet.

Vurdering

Fagskolen Innlandet dokumenterer at de har samarbeid med aktører i yrkesfeltet og nettverk som sikrer at utdanningens læringsutbytte er relevant for yrkesfeltet. Det fremgår av søknaden og dokumentasjonen, at samarbeidet omfatter utvikling, gjennomføring og evaluering av utdanningen. Den sakkyndige komitéen vil også vurdere dette kravet.

2.2.3 Fagskolepoeng

(5) Utdanningen skal ha et omfang av 30, 60, 90 eller 120 fagskolepoeng.

Vurdering

Utdanningen er på 60 fagskolepoeng og gis på deltid over to år.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

2.2.4 Arbeidsmengde for studentene

(6) Det totale antall arbeidstimer for studentene skal normalt være mellom 1500-1800 timer per år.

Vurdering

Totalt antall arbeidstimer for studentene er 1560 timer. Dette er innenfor rammen for en fagskoleutdanning på 60 fagskolepoeng (1500 til 1800 timer).

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

2.3 Konklusjon etter innledende vurdering

Søknaden går videre til sakkyndig vurdering.

3 Sakkyndig vurdering av utdanningen

Teksten i dette kapitlet er de sakkyndiges vurdering. Der det forekommer «vi», er det et uttrykk for de sakkyndige. Paragrafene i parentes i overskriftene henviser til tilsvarende paragrafer i fagskoletilsynsforskriften. Teksten i boksene er fra fagskoletilsynsforskriften.

3.0 Oppsummering¹

Søknaden fra Fagskolen Innlandet er en godt forankret søknad, som i sum vil gi kandidatene et godt utgangspunkt for å gjennomføre og bidra til entreprenørskap i landbruket, tilgrensende næringer og ellers ute på bygdene.

Vi anbefaler ikke at utdanningen godkjennes slik søknaden og studieplanen foreligger, men har i de ulike kommentarene satt opp en rekke forslag til punkter i studieplanen som må eller bør justeres, endres eller klargjøres. Vi gjentar ikke de ulike punktene i denne oppsummeringen, men tar for oss hovedtrekkene i kommentarene vi har kommet frem til.

Vi savner en konkret responstid for lærerne på henvendelser fra studentene, og kravspesifikasjonen må være unik for studiet. Arbeidskrav må konkretiseres, og vurderingskriteriene for det avsluttende prosjektet og eksamen i emne 4 (Faglig fordypning/hovedprosjekt) må bli tydeligere utformet.

Tilbyder bør trekke mer på kompetanse innen entreprenørskap utenom skolen og de lærerressurser som er satt opp, da vi anser dette for å gi et bedre læringsutbytte for studentene. Vi er også opptatt av at det kommersielle aspektet med entreprenørskap synliggjøres noe mer tydelig i søknaden og i studieplanen. Dette kan gjøres på ulike måter, for eksempel gjennom samarbeid med Innovasjon Norge eller aktører som har deltatt aktivt i utvikling av forretningsmessig virksomhet innen studiets kjerneområde. Det kommersielle aspektet bør også komme tydeligere frem i læringsutbyttebeskrivelsene. Navnet på hele studiet kan også vurderes endret, for å øke tilfanget av studenter utenfor landbrukssegmentet. Infrastrukturen anses for å være god, men samlet litteraturliste bør foreligge i god tid før studiestart. Faglærerne er vurdert til å ha god kompetanse, mens det for sensorene bør utdypes hva slags kvalifikasjoner disse har innenfor entreprenørskap og næringsvirksomhet.

3.1 Grunnleggende forutsetninger for å tilby fagskoleutdanning (§ 3-1)

3.1.1 Opptak

- (1) Krav i fagskoleloven med forskrifter skal være oppfylt. NOKUT vurderer følgende krav:
- a) Grunnlag for opptak. Grunnlaget for opptak skal være relevante kvalifikasjoner på nivå 4 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring. Søkere har krav på å få vurdert om de er kvalifisert for opptak til en utdanning på grunnlag av realkompetanse.

¹ De forhold komiteen mente måtte endres ble endret i tilsvarsrunden. Se kapittel 4.2.

Vurdering

Opptakskravet til studiet er fullført og bestått videregående opplæring i utdanningsprogrammet naturbruk, eller tilsvarende realkompetanse. Siden naturbruk er det tilsvarende utdanningsprogrammet for denne fagskoleutdanningen på videregående nivå, er det formelle opptakskravet tilfredsstillende oppfylt.

Det kommer fram i avsnittet om realkompetansevurdering i studieplanens kapittel 1.7 «Opptakskrav», at søkere kan tas opp til studiet ved fem års relevant yrkespraksis eller skolegang. Det kommer ikke tydelig frem i studieplanen hva slags yrkespraksis eller skolegang som anses som relevant for fagskolestudiet *entreprenørskap i landbruket*. Tilbyder bør gi klare eksempler på dette i studieplanen, og vi anbefaler at reglementet henviser til bestemmelsene i studieplanen.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder bør definere klart hvilken yrkespraksis eller skolegang som anses som relevant for realkompetansevurdering, i studieplanen.

3.1.2 Samarbeid med yrkesfeltet

(2) Tilbyder skal samarbeide med aktører i yrkesfeltet og delta i faglige nettverk som sikrer at utdanningens læringsutbytte er relevant for yrkesfeltet.

Vurdering

Tilbyder redegjør for samarbeid med ulike organisasjoner, bedrifter og institusjoner innenfor landbruket, som Hanen Viken, Inn på tunet Akershus SA, Fylkesmannens utmarksavdelingen i Akershus, Akershus Fylkeskommune, GOAL (grønn omsorg arbeid læring A/S), Livsgnisten, Bondelaget, Østfold Bygdeservice og gårdsbruk i skolens nærhet. Det fremgår av søknaden at det har vært samarbeid om utvikling av innholdet i dette studiet, og det er planlagt samarbeid om faglige foredrag, utplassering av studenter, videreutvikling av utdanningen, deltagelse i fagråd, informasjon om utdanningen, deling av data og erfaringer, og at næringsaktører bistår med sensorer og prosjektoppgaver. Vedlagt søknaden er samarbeidsavtaler med GOAL, Livsgnisten AS, Norges Bondelag og Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold.

Tilbyder beskriver et nært samarbeid med yrkesfeltet, noe som sikrer at læringsutbyttet studentene har etter endt utdanning, er i tråd med yrkesfeltet sitt behov for kompetanse. Innovasjon Norge er en sentral offentlig institusjon innenfor entreprenørskap, og tilbyr kurs, mentorordninger, støtte og lån til gründere. Kravet om samarbeid med yrkesfeltet er oppfylt på en tilfredsstillende måte, men tilbyder bør initiere et samarbeid med Innovasjon Norge sitt regionale kontor for samarbeid om faglige foredrag og utveksling av data og erfaringer.

I søknaden vises det til et samarbeid med Hanen Viken med henblikk på utvikling av studiet. Vi finner derimot ingen slik samarbeidsavtale. Hanen er en medlemsorganisasjon og består av produsenter basert på natur- og kulturressurser. Vi ser det som en styrke at representanter med

forretningsvirksomhet basert på natur- og kulturressurser trekkes mer direkte inn som innleide forelesere. Disse kjenner utfordringer og muligheter på kroppen og kan tilrettelegge for en verdifull dialog og kunnskapsoverføring til studentene.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder bør

- initiere et samarbeid med Innovasjon Norge sitt regionale kontor
- leie inn forelesere som representerer egen forretningsmessig virksomhet basert på natur- og kulturressurser
- legge ved eventuell samarbeidsavtale med Hanen Viken

3.1.3 Standarder, konvensjoner og avtaler

(3) Utdanninger som reguleres av nasjonale eller internasjonale standarder, konvensjoner og avtaler skal tilfredsstillende kravene i disse.

Vurdering

Det foreligger ikke nasjonale krav og/eller internasjonale forpliktende avtaler som er førende for utdanningen.

Konklusjon

Dette kravet er ikke relevant for søknaden.

3.1.4 Praksisavtaler

(4) For utdanninger med praksis skal det foreligge avtaler som regulerer vesentlige forhold av betydning for studentene.

Vurdering

Studiet har ikke praksis som en del av utdanningen.

Konklusjon

Dette kravet er ikke relevant for søknaden.

3.1.5 Arbeidsmengde for studentene

(6) Det totale antall arbeidstimer for studentene skal normalt være mellom 1500-1800 timer per år.

Vurdering

Studiet har 60 fagskolepoeng og blir gjennomført over to skoleår som deltidsstudium, med totalt antall arbeidstimer for studentene på 1560 timer. Tilbyder gir en god redegjørelse for hvorfor man har havnet på dette timeantallet og oppgir etter vår vurdering en realistisk arbeidsmengde i forhold til totalt antall fagskolepoeng. Det skal gjennomføres totalt 19 samlinger på to og tre dager, i tillegg til studieturer, sertifiseringskurs og laboratorieøvelser i felt. Tilbyder beskriver i studieplanen antall fagskolepoeng for hvert av de fire emnene i studiet og oppgir et realistisk antall arbeidstimer i forhold til fagskolepoeng, emnets innhold og det læringsutbyttet som skal oppnås. Det er en god balanse i antall timer tilrettelagt undervisning/veiledning og selvstudier.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

3.2 Læringsutbytte (§ 3-2)

Utdanningen skal gi ett samlet læringsutbytte som er relevant for yrkesfeltet. Læringsutbyttet skal beskrive kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse som studentene oppnår etter fullført utdanning, jf. Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring.

NOKUT gjennomfører i 2014 og 2015 et forsøk hvor vi deler opp den sakkyndige vurderingen av en godkjenningssøknad i to. I den første delen vurderer et panel om læringsutbyttebeskrivelsen (LUB) i den aktuelle søknaden er utformet i tråd med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR).

Panelets vurdering

Struktur

Læringsutbyttebeskrivelsen er delt inn i kategoriene kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse, og deskriptorene er plassert under riktig kategori.

Nivå

Læringsutbyttebeskrivelsen ligger samlet sett på nivå 5.1 i NKR.

Utformet som kompetansebeskrivelse

Læringsutbyttebeskrivelsen er utformet som en kompetansebeskrivelse, altså hva kandidaten skal kunne, vite og være i stand til å gjøre ved fullført utdanning.

Faglig innhold/profil

Læringsutbyttebeskrivelsens innhold er mer fagspesifikt enn de generelle beskrivelsene i NKR, men ikke så spesifikt at en hvilken som helst endring i utdanningen vil måtte føre til endring i læringsutbyttet. Læringsutbyttebeskrivelsen er egnet til å kommunisere med yrkesfeltet og andre utdanningsinstitusjoner, og gir innsikt i utdanningens faglige innhold og profil.

Læringsutbyttebeskrivelsen er egnet til å skille mellom ulike studier.

Det er noen muligheter for å gjøre læringsutbyttebeskrivelsen mer tydelig. Flere steder er mange sentrale ord i den generiske beskrivelsen ikke tilpasset, men i stedet er fagfeltet utdypet svært grundig. Det er for eksempel ikke konkretisert hvilken type begreper, prosesser og verktøy som er relevante i utdanningen. Der det i den generiske beskrivelsen står «spesialisert fagområde», har tilbyder satt inn «driftsledelse og økonomi, entreprenørskap, produksjon, markedsføring og salg av landbruksbaserte næringer». Dette er altså en utdanning som tar opp i seg flere tilstøtende fagområder, det er derfor mulig at det ikke er hensiktsmessig å konkretisere deskriptorene mer. Vi stiller oss også litt spørrende til om det i stedet for kunnskap om «salg av landbruksbaserte næringer» egentlig skal stå «landbruksbaserte varer og tjenester» eller noe lignende. Det er flere områder som kunne være relevant i en slik utdanning, og som godt kunne vært mer synlig i beskrivelsen, for eksempel kunnskap om støtteordninger og -apparat, næringsråd og lignende, samt verktøy for markedsanalyse, prosjektledelse og så videre.

Den generiske deskriptoren under ferdigheter som handler om å identifisere behov for tiltak er vanskelig å kjenne igjen. Slik deskriptoren står i dette læringsutbyttet er det også litt uklart om tilbyder faktisk mener at kandidaten skal kunne kartlegge dokumentasjon. Under generell kompetanse er det noe uklart hvem de eksterne/utvalgte målgruppene kan være.

Det er til dels litt uklar sammenheng mellom de ulike kategoriene i beskrivelsen. Under generell kompetanse er for eksempel bærekraftig ressursbruk sentralt, men dette er litt vanskelig å kjenne igjen fra kunnskaper.

Disse utfordringene er felles for alle utdanningene tilbyder har søkt godkjenning for i denne søknadsrunden. Vi anbefaler at tilbyder går gjennom alle læringsutbyttebeskrivelsene for å gjøre det tydeligere hva som er ulikt, og hva som er likt, og for å søke å gjøre dem mer forståelige og tydelige på innholdet og formålet med utdanningene.

Konklusjon

Ja, læringsutbyttebeskrivelsen er i tråd med NKR.

3.2.1 Sakkyndiges vurdering

Det overordnede læringsutbyttet sin relevans for studiet *entreprenørskap i landbruket* skal gi grunnlag for å skape ny, inntektsbringende næring, basert på natur- og kulturressurser, utover tradisjonelt jord-, skog- og hagebruk. Hovedmålgruppen for studiet (jf. studieplanens kapittel 1.4, de tre første stjernepunktene) defineres til å være primære (bønder eller fagarbeidere) eller sekundære (rådgivningsapparatet) utøvere innen tradisjonelt landbruk. I tillegg til disse nevnes (siste stjernepunkt) «øvrige næringsdrivende/personer» som ønsker å starte lokal foredling og salg med utgangspunkt i lokale natur- og kulturbaserte råvarer og stedlige ressurser.

Det er en stadig økende etterspørsel etter produkter og tjenester med utgangspunkt i lokale natur- og kulturressurser. Trenden er tydelig i hele Europa. Utfordringen i bransjen er å utdanne næringsaktører som har en bedriftsøkonomisk og markedsmessig forståelse, noe løsrevet fra tradisjonelt primærlandbruk med sine politisk styrte rammebetingelser. For framtidig entreprenørvirksomhet basert på lokale natur- og kulturressurser er det viktig å bygge opp en næringsvirksomhet på privat- og bedriftsøkonomiske prinsipper. Denne type virksomhet må være i tråd med generelle

bedriftsøkonomiske rammevilkår, i mye større grad enn det tradisjonelle landbruket. Utøveren må selv kunne tilpasse seg markedsmekanismen, og være god på salg og forretningsvirksomhet. Den tradisjonelle bonden er en utpreget produsent, mens entreprenøren er avhengig av en god porsjon salgs- og markedskompetanse.

Slik læringsutbyttebeskrivelsene (LUB-ene) er beskrevet, er det lett å knytte de opp til kompetansekravet som utøver av tradisjonell landbruksnæring. De har fokuset rettet inn mot å utdanne ansvarlige, miljø- og samfunnsbevisste næringsutøvere. Det er selvfølgelig positivt, men i forhold til dette konkrete studiet er ikke LUB-ene utfyllende nok.

Vi anbefaler at LUB-ene tar inn noe mer av det kommersielle perspektivet i studiet. Vi anbefaler videre at utdanningens LUB også inkluderer bruk av IKT som faglig verktøy. Som vi skriver i kapittel 3.4.1 om det pedagogiske opplegget: Uansett hvilket område studenten velger å fordype seg i som entreprenør i landbruket, er bruk av digitale verktøy og IKT-plattformer en nødvendighet.

Beskrivelsen av LUB-ene

De er beskrevet slik at hovedmålgruppene (studieplanens kapittel 1.4, de tre første stjernepunktene) kjenner seg godt igjen. Målgruppen i henhold til studieplanens kapittel 1.4, siste stjernepunkt, kan derimot ikke så lett kjenne seg igjen.

Hovedutfordringen med LUB-ene er at studiet innrettes mot utøvere innen tradisjonelt landbruk. Ønsker du derimot å starte næringsvirksomhet basert på natur- og kulturressurser, kan du godt kjøpe råstoff, leie bygningsmasse, utvikle et reiselivsprodukt og så videre, uten selv å eie eller være direkte tilknyttet en gårdseiendom. For denne målgruppen er ikke nødvendigvis dette studiet det riktige. Det anbefales at LUB som ivaretar den siste målgruppen blir tatt inn i studieplanen.

For øvrig er LUB sammenfallende i søknad og selve studieplanen. De er konkrete og lett lesbare, beskriver fagkompetansen og gir tilstrekkelig informasjon om hva studenten er kvalifisert for etter endt utdanning.

Realismen i LUB

Slik LUB er beskrevet, anses de som gjennomførbare og lagt på et riktig nivå.

Vi vil likevel trekke fram en betenkning som gjelder det samfunnsøkonomiske ansvaret som tilligger den tradisjonelle landbruksnæringa. Det påligger et spesielt ansvar på den tradisjonelle bonden. Dette på grunn av at yrket innebærer et forvaltningsansvar på vegne av framtidige generasjoner, og gjelder miljø, bærekraft, verdiskaping, sysselsetting – altså selve forvaltningen av livsgrunnlaget.

Studieplanen til utdanningen *entreprenørskap i landbruket* gjenspeiler mye av det samme ansvaret. Det vil si at også framtidige entreprenører med forretningsvirksomhet basert på lokale natur- og kulturressurser pålegges noe av den samme kompetansen, gjennom LUB-ene.

Vi setter spørsmålstejn ved hvorfor forvaltnings- og samfunnsansvaret skal prioriteres så høyt for kommende entreprenører i nye næringer i landbruket? Er det riktig at det skal stilles samme kravet for alle, uansett hvilken «ny» næring det skal drives entreprenørskap i? Og hva vil konsekvensen for studiet bli? Blir fokuset skjevt, slik at kompetansen i risiko og sårbarhetsforståelse vil overskygge den bedriftsøkonomiske kompetansen?

Innenfor grønn og blå sektor er det nødvendig å rekruttere kompetente utøvere som kan bidra til riktig framtidig forvaltning av natur- og miljøressursene. Dette er vi enige i. Spørsmålet er om det er riktig at et studium på kun 60 fagskolepoeng, som bygger på naturbrukskompetanse i bunn, i tillegg skal vektlegge disse kompetanseperspektivene i så stor grad som det legges opp til. Vi spør om det kan tones noe ned for heller å øke andre suksesskriterier for å lykkes som bedriftsleder og entreprenør innenfor nye næringer.

Det tradisjonelle landbruket bærer ei stor distriktpolitisk bør på sine skuldre, med et samfunnsansvar kanalisert via styrte økonomiske og politiske virkemidler. For entreprenører som skal leve av nye næringer, basert på innkjøp av råstoff og tilgang til ulike ressurser er det derimot markedstilgang, pris og bedriftsøkonomiske modeller som er viktigst for å lykkes.

Vi vil derfor oppfordre tilbyderer til å se nærmere på en eventuell korrigering av samfunnsøkonomiske perspektiv til fordel for mer konkrete, bedriftsøkonomiske LUB-er.

Sammenhengen til Nasjonalt Kvalifikasjonsrammeverk
LUB-ene ligger på riktig nivå og tilhører fagskole 1.

Det er lett å kjenne igjen deskriptorene i NKR. LUB-ene er utformet veldig tett knyttet til disse. Det er dermed lett å tolke dem som generelle og for lite spesifikke. LUB-ene kan med fordel innsnevres og spisses noe mer inn mot det utøvende fagområdet, uten at de dermed blir for snevre.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder bør

- utforme LUB-er som tar inn noe mer av det kommersielle perspektivet i studiet.
- utarbeide LUB-er som ivaretar den siste målgruppen i studieplanens kapittel 1.4 (siste stjernepunkt)
- utforme LUB-ene slik at de innsnevres og spisses noe mer inn mot det utøvende fagområdet, slik at kandidaten lykkes som entreprenør
- inkluderer bruk av IKT som faglig verktøy i utdanningens LUB

3.3 Utdanningens innhold og oppbygning (§3-3)

3.3.1 Utdanningens navn

(1) Utdanningens navn skal være dekkende for innholdet og det læringsutbyttet utdanningen gir.

Vurdering

Navnet «entreprenørskap i landbruket» er dekkende for studiets innhold, struktur og definerte LUB-er.

Begrepet «entreprenør» og «entreprenørskap» er godt innarbeidete begreper i sammenheng med utvikling av nye og etablerte næringer, også utenfor landbruksnæringene. Tilbyder skriver i sin søknad

at «entreprenørskap er å etablere og/eller utvikle en ny forretningsmessig virksomhet». I tillegg står det «[E]n person som viser entreprenørskap omtales gjerne som gründer eller entreprenør, og innehar evner og kompetanse innen innovasjon, finansiering og forretning».

Her understreker tilbyder at første del av navnet på studiet er direkte knyttet opp til en forretningsmessig virksomhet. Vi mener dette er et av de viktigste kriteriene for å lykkes i å utvikle og drifte lønnsom privat næringsvirksomhet, uavhengig av produktportefølje eller markedssegment.

Tilbyder har en utfyllende beskrivelse av siste del av navnet på studiet; «i landbruket». Her gis en mulighetsbeskrivelse av ulike typer «nye» næringer i landbruket og næringsutøvernes ulike kompetansebehov. Beskrivelsen illustrerer hvilket potensielt mangfold som er knyttet til næringsutvikling basert på «lokal foredling av natur- og kulturbaserte råvarer og stedlige ressurser.»

Begrepet «i landbruket» kan derimot virke begrensende på potensielle målgrupper. Begrepet innsnevrer utdanningen til å gjelde landbrukstilknyttede yrkesgrupper. Vi stiller spørsmålet om dette kan virke ekskluderende for noen potensielle søkergrupper. Hva med de som gjerne vil starte egen virksomhet basert på lokale kultur- og naturressurser, men som ikke har en direkte relasjon til en landbrukseiendom?

Tilbyderen har gitt studiet et navn som er dekkende for innholdet. Vi oppfatter tilbyder slik at navnet «entreprenørskap i landbruket» er et bevisst valg og at utdanningens innhold er tilpasset dette navnet.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder bør vurdere om siste del av navnet – «i landbruket» – kan erstattes med et mer salgbart navn for å dekke opp potensielle søkere utenfor den tradisjonelle landbruksnæringen.

3.3.2 Utdanningens innhold og emner

(2) Utdanningens innhold skal være egnet for å nå læringsutbyttet.
(3) De ulike emnene skal til sammen bidra til at studentene oppnår utdanningens totale læringsutbytte. |
|--|

Vurdering

Tilbyder har strukturert studiet inn i fire emner. I søknaden og vedlegg til studieplanen synliggjøres sammenhengen mellom LUB-ene i emnene opp mot de overordnede LUB-ene i studiet. Vi anser det som sannsynlig at studentene kan nå det forventede læringsutbyttet gjennom den planen tilbyder presenterer. Den foreliggende litteraturen og pensumlisten underbygger også forventningen om at studentene kan nå det forventede læringsutbyttet.

Alle emnene inneholder deskriptorer for de tre kategoriene kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Dette er ikke påkrevet, men vi ser at tilbyders valg er en naturlig strukturering.

I emnene 1-3 inngår ulike temaer av faglig karakter, mens emne 4 er en prosjektoppgave med faglig fordypning. Fordypningsoppgaven er studiets eksamensoppgave.

Emnene har denne vektingen:

- Emne 1 Driftsledelse og økonomi: 13 fagskolepoeng (fp)
- Emne 2 Fra idé til bedrift: 20 fp
- Emne 3 Produksjon og salg av varer og tjenester basert på lokale ressurser: 15 fp
- Emne 4 Faglig fordypning/hovedprosjekt: 12 fp

Generelt burde LUB i enkelte emner gjerne vært noe mer konkretisert. Vi setter igjen fokus på hva som skal til for at studiet skal rekruttere godt kompetente, utøvende entreprenører som skal klare å leve av egen næringsvirksomhet.

Kommentarer til de ulike emnene sett i lys av de overordnede LUB-ene for studiet

Emne 1 Driftsledelse og økonomi

Beskrivelsen av LUB-ene virker noe generell, men sett opp imot pensumlisten får de et mer konkret innhold.

Vi ber om at tilbyder vurderer å tone ned LUB-ene i dette emnet noe, med hensyn til at det ikke er den tradisjonelle landbruksnæringen som er hovedfokus for studiet, jf. våre betenkninger i vurderingen av overordnet LUB i kapittel 3.2.1. Dette gjelder spesielt under tema 1 «rammevilkår i landbruket» for emne 1 Driftsledelse og økonomi.

Emne 2 Fra idé til bedrift

Dette emnet er vektet høyest av alle emnene, og vi mener det er en god vekting.

LUB-ene er konkrete og lett forståelige, med en klar yrkesretting på fagskolenivå.

Det legges opp til en god sammenheng og progresjon i deskriptorene, spesielt mellom kunnskap og ferdigheter.

Emnet har tre temaer, der siste tema 3 «Trender og særegenheter» ikke er beskrevet. Vi stiller spørsmålsteget ved hva som er grunnen til det. Vi mener at hvis temaet skal bestå som del i emnet, må det beskrives slik at studenten er kjent med hva som er hovedinnholdet her. Vedlagt pensumliste gir heller ingen informasjon om hva som er temaets fokus.

Emne 3 Produksjon og salg av varer og tjenester basert på lokale ressurser

Emnet er vektet nest høyest, med 15 fagskolepoeng. Dette er et sentralt emne i studiet og er kategorisert i fem temaer. Temaene beskriver ulike mulige forretningsområder, og er gjenkjennbare slik vi kjenner utviklingen av nye natur- og kulturbaserte næringer per i dag.

De fem kategoriene har en fellesnevner: merverdien i de ulike produktene/tjenestene. Det kan være merverdi knyttet til selve opplevelsen – det historiske – det arkitektoniske – smaken – naturen – vertskapet – nærheten – lokale tradisjoner med videre. De ulike opplevelsesverdiene identifiserer det unike i de ulike produktene. Emnet har fokus på produkter og tjenester som kan identifiseres med kvalitet, i motsetning til tradisjonelle landbruksbaserte produkter som i stor grad handler om volum. Utfordringen er å løfte fram opplevelsesaspektet og kvalitetsindikatorer i produktene, ta ut denne merverdien i pris og definere det riktige markedssegmentet.

Under generell kompetanse finner vi følgende LUB for dette emnet: «kandidaten har utviklet en bevisst holdning til å ivareta natur- og kulturens egenart og egenverdi i utvikling av lokale varer og tjenester.» LUB-en beskriver selve identiteten og kvalitetskriteriene for disse produktene/tjenestene. Den beskriver hva som gjør disse produktene så unike.

Dessverre finner vi ingen LUB-er hverken under kunnskap eller ferdigheter basert på tilsvarende kvalitets-/identitetsbeskrivelse.

Hvis vi skjeler over til emne 1, tema 2 «Bedriftsøkonomi», finnes heller ikke her noen direkte kobling mellom produktets egenart/merverdi inn i mer forretningsmessige/bedriftsøkonomiske LUB-er.

Uteksaminerte kandidater fra dette studiet forventes å lykkes som selvstendige entreprenører som kan leve av bedriften sin. Det er helt nødvendig å styrke fokuset på produktkvalitet og merverdi sett opp mot prising, lønnsomhet, kalkylemodeller, markedsmekanismer med mer.

Innenfor kultur- og naturbaserte næringer er det mye manuelt arbeid som grenser opp mot «husflid». Det handler først og fremst om å produsere på kvalitet og pris, ikke volum. Unike produkter skal ha tilsvarende unike priser, og selges til unike markedssegmenter. Gjennom studiet bør det være en ambisjon at entreprenøren lærer de riktige verktøyene, ikke bare å produsere, men også å bygge opp en lønnsomhet over tid.

Emne 4 Faglig fordypning/hovedprosjekt

LUB i emnet Faglig fordypning/hovedprosjekt er generelt knyttet til å kunne planlegge og gjennomføre et prosjekt. Her etterlyser vi mer konkrete føringer som bør ligge som krav til studiets avsluttende hovedprosjekt.

Vi mener at emne-LUB gjerne kan konkretiseres i større grad enn beskrevet uten at det begrenser studentenes innholdsmessige påvirkningsmuligheter i emnet. Et alternativ er å knytte LUB-ene i dette emnet mer direkte opp mot sentrale LUB-er i de øvrige emnene i studiet. Med dette vil den avsluttende eksamensoppgaven bli tydeligere knyttet opp til studiets øvrige deler, vise sammenhengen og tydeliggjøre fokus ovenfor studentene.

Vi vil foreslå at emnet utvides med flere konkretiserte LUB-er av faglig karakter, som speiler opp mot selve prosjektet. Dette kan for eksempel være at prosjektet skal ha et kjernefokus som befinner seg et sted på verdikjedeaksen mellom råstoff og marked. Et annet krav kan være at prosjektet skal vise til en praktisk anvendelse av deler av en forretningsplan, for eksempel produktprising, markedssegment og lignende.

Konklusjon

Nei, kravet er ikke oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder må under emne 2, tema 3 «Trender og særegenheter» i studieplanen, tilføye en beskrivende tekst og tilhørende LUB i studieplanen.

Tilbyder bør

- forskyve LUB-er i emne 1, tema 1, fra fokus på rammevilkår innen tradisjonell landbruksnæring over til relevante rammevilkår for forretningsutvikling innen nye næringer

- se nærmere på om aktuelle LUB-er har tydelig nok fokus på det unike/egenarten/opplevelsesverdien til produkter/tjenester innenfor natur- og kulturbaserte næringer
- sikre en større grad av direkte kobling mellom produktets egenart/merverdi og forretningsmessige/bedriftsøkonomiske LUB-er i emnene
- utforme flere faglige LUB-er i emne 4, Faglig fordypning/hovedprosjekt
- binde sammen eksamensprosjektet (hovedprosjektet) i emne 4 litt tydeligere og mer konkret til de øvrige deler av studiet

3.3.3 Studieplanen

(4) Studieplanen skal tydelig vise utdanningens innhold og oppbygning.

Vurdering

Studieplanen er i hovedsak informativ og konsekvent og gir studentene en grei oversikt over studiet. Her gis en grei informasjon vedrørende opptakskrav og poengberegning, og studenten kan selv beregne og vurdere sin opptaksmulighet, med unntak av bestemmelsene om realkompetansevurdering som vi har nevnt i kapittel 3.1.1 om opptak.

Det beskrives tydelig at studiet er en kombinasjon av fysiske samlinger og nettbasert undervisning. Studiet byr på varierte arbeidsformer, og består av blant annet praktiske øvelser, forelesninger, veiledning og egeninnsats. Aktuell læringsplattform er beskrevet, og det informeres om at det gis nødvendig IKT-støtte og opplæring. Dette gir studenten trygghet.

Det gis også en beskrivelse av arbeidskrav, mappemetodikk, kravene til refleksjonsnotat, karakterskalaen, vurderingskriterier og sluttvurdering.

Informasjonen som angår arbeidskrav, mappemetodikk og vurderingsordninger vedrørende emne 4 er imidlertid ikke tydelig og konsistent i studieplanen. Dette har vi utdypet nærmere i kapittel 3.6.1 om eksamens- og vurderingsordninger.

Studieplanen gir en god innføring i begreps- og fagforståelse, med betydning for det utdanningsvalget studenten skal gjøre.

Litteraturlista gir en pekepinn på innholdet i studiet. Den er ikke utfyllende, men gir studenten muligheten til å sette seg inn i noe litteratur hvis ønskelig, før studiestart. Den vil bli komplettert og tilpasset fram til at «litteraturliste/utstyrsliste blir fremlagt studentene ved skolestart», (jf. kapittel 2.8 i studieplanen).

Vi mener at litteraturliste/utstyrsliste bør foreligge i god tid før skolestart. Det er også en fordel at oppgitt pensum under de enkelte emnene er mest mulig komplett på søketidspunktet.

Konklusjon

Nei, kravet er ikke oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder må konkretisere arbeidskravene, eventuelle prøver og tester, og beskrive dem under tilhørende emne i studieplanen.

Tilbyder bør

- sørge for at litteraturliste/utstyrsliste foreligger i god tid før skolestart
- sørge for at veiledende pensumoversikt foreligger på søketidspunktet

3.4 Undervisningsformer og læringsaktiviteter (§ 3-4)

3.4.1 Det pedagogiske opplegget

(1) Utdanningen skal ha et pedagogisk opplegg som sikrer god veiledning og oppfølging av studentene både som gruppe og individ.

Vurdering

Det fremgår av studieplanen (kapittel 2.1 «Skjematisk gjennomføringsmodell»), at utdanningen er basert på undervisning, veiledning på samlinger og forkurs IKT/studieteknikk (380 timer undervisning og 304 timer veiledning i basisgrupper), individuell veiledning via nett (152 timer), selvstudier (684 timer) og laboratorieøvelser (40 timer). Studieplanen er ryddig og strukturert satt opp. Studenten skal få fire timer veiledning i basisgrupper per uke via nett, i tillegg til to timer individuell veiledning per uke via nett.

Videre fremgår det i studieplanen (kapittel 2.4 «Veiledning og refleksjon for egen læring») at studentene vil bli gitt individuell veiledning underveis i arbeid med oppgaver, prosjekt og praktisk arbeid, og at de vil få individuell veiledning på innlevert oppgave/produkt. Veiledningen vil gjennomføres via læringsplattform, epost, Skype og direkte i arbeidssituasjonene på samlingene. Tidspunkt for veiledningen skal fastsettes i samråd med studentene. I søknaden beskrives det ytterligere at læringsplattformen skal brukes som diskusjonsforum mellom student og lærer, og at studentene får individuell kontakt med lærer via dette forumet. Tilbyder skriver for øvrig at de har lang erfaring med denne arbeidsformen.

Vi kan ikke se at responstid for lærers tilbakemelding på en forespørsel fra en student er oppgitt i studieplanen eller søknaden. Dette må oppgis for nettbaserte utdanninger.

Studiet er en spesialisering i et praktisk utøvende yrke, og rekrutterer studenter med ulik kompetansebakgrunn, alder og faginteresser. Det pedagogiske opplegget er variert og tar høyde for å stimulere studentene til selvstendighet, egenrefleksjon, påvirkning av undervisningsopplegget, gjøre «dypdykk» i individuelt betingede fagområder og tilegne seg spesielt tilpasset litteratur innenfor sitt felt.

Tilbyder stiller et tydelig krav til bruk av IKT-verktøy og plattformer. Det tilrettelegges for forkurs i IKT og veiledende opplæring. Vi regner med at dette i hovedsak skyldes kjensgjerningen om at studiet er delvis nettbasert. Vi mener at dette fokuset også bør underbygges som et kompetanseelement integrert i arbeidskravene. Uansett hvilket område studenten velger å fordype seg i som entreprenør i

landbruket, er bruk av digitale verktøy og IKT-plattformer en nødvendighet, se kapittel 3.2 om overordnet læringsutbytte.

Vi henviser til Kvalitetssikringssystem for Fagskolen Innlandet og anser oppfølgingen av studentene som tilfredsstillende (oppfølgingssamtaler, trivselssamtaler, individuell tilrettelegging).

Konklusjon

Nei, kravet er ikke oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder må oppgi responstid for lærers tilbakemelding på en forespørsel fra student.

3.4.2 Undervisningsformer og læringsaktiviteter

(2) Undervisningsformer og læringsaktiviteter, herunder eventuell praksis, skal være tilpasset læringsutbyttet som skal oppnås.

Vurdering

Det er fra tilbyder lagt opp til en variert bruk av undervisningsformer, i hovedsak basert på forelesning og veiledning på samlingene, og veiledning via nett i basisgrupper og individuelt. Videre legges det opp til et forkurs i studieteknikk og forkurs i IKT ved studiestart, og dette anser vi som nyttig for å gjøre studentene i stand til å tilegne seg kunnskap og det forventede læringsutbyttet. Tilbyder skriver at ulike pedagogiske tilnæringsmåter skal benyttes, og at det er en praktisk tilnærming til teoretiske emner.

Tilbyder utdyper i søknaden at arbeidsmetodene som anvendes i studiet er forelesninger, dialogpreget undervisning, gruppearbeid med tverrfaglig fokus, studentundervisning og selvstudium. Videre skriver de at fokus er på studentaktive læringsformer, og at et viktig pedagogisk prinsipp er at studentene har ansvar for egen læring. Det innebærer at studenten aktivt må oppsøke læringssituasjoner og læringsarenaer, mens skolens rolle består i å tilrettelegge for læring og å veilede studenten. Tilbyder er bevisst at potensielle søkere til denne utdanningen har en bred bakgrunn fra arbeidslivet generelt og landbruket spesielt, og at dette gir mulighet for erfaringsbaserte og studentsentrette undervisningsformer. De skriver også i studieplanen at studentene medvirker i beslutningsprosessene i forbindelse med gjennomføringen av studiet.

Vi tolker det slik at bruken av begrepet «laboratorieøvelser» er knyttet direkte til utøvende entreprenørskap underveis i studiet. Det vil si at studentene kan tilpasse laboratorieøvelsene innenfor sitt fagområde. Vi påpeker imidlertid at det kan være noe uklart for studenten hvordan man skal tolke innholdet i begrepet laboratorieøvelser og ber tilbyder vurdere om det er nødvendig med ytterligere informasjon om innholdet i disse øvelsene. Nummereringen i vedlegg 7 bør korrigeres slik at tallnummereringen blir riktig.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder bør

- vurdere om det er nødvendig med ytterligere informasjon om innhold og struktur i laboratorieøvelsene
- korrigere nummereringen i vedlegg 7 slik at tallnummereringen blir riktig

3.5 Fagmiljøet tilknyttet utdanningen (§ 3-5)

3.5.1 Undervisningspersonalets sammensetning og kompetanse

(1) Undervisningspersonalets sammensetning og samlede kompetanse skal være tilpasset utdanningen slik den er beskrevet i studieplanen. Undervisningspersonalet må samlet ha følgende kompetanse:

- a) Formell utdanning minst på samme nivå som det undervises i, innen det aktuelle fagområdet eller nærliggende fagområder. For nye fagområder der det ennå ikke tilbys tertiær utdanning, kan langvarig yrkespraksis erstatte formell utdanning.
- b) Pedagogisk kompetanse relevant for utdanningen. Minst én person skal ha formell pedagogisk utdanning og erfaring, og et særlig ansvar for utdanningens pedagogiske opplegg.
- c) Digital kompetanse relevant for utdanningen.
- d) Relevant og oppdatert yrkeserfaring.

Vurdering

I følge oversikten over undervisningspersonell tilknyttet utdanningen, inkludert pedagogisk ansvarlig, har alle ansatte formell utdanning minst på samme nivå (hovedsakelig masternivå) som det undervises i innen nærliggende fagområder. Fagmiljøet har samlet sett svært relevant kompetanse for studiet, der det i tillegg til skogbruk, er personer med kompetanse innen landbruksøkonomi, naturbasert reiseliv, sosialt landbruk, landskapsarkitektur og plantevitenskap.

Pedagogisk leder skal utarbeide felles undervisningsplaner og undervisningsopplegg, bruk av pedagogiske metoder, oppfølging av veiledning av studentene og evaluere undervisningen i alle emner sammen med faglærere og studenter. Pedagogisk leders formelle utdanning er master i landbruksøkonomi fra NLH. Pedagogisk leder har i tillegg både formell pedagogisk utdanning (PPU med mer) og lang pedagogisk erfaring. Utenom pedagogisk leder, er det flere av de ansatte som har formell pedagogisk utdanning, og de fleste har praktisk pedagogisk erfaring.

Ettersom deler av studiet er nettbasert, er fagmiljøets digitale kompetanse særlig relevant. Det er ingen i fagmiljøet med formell IKT-utdanning. Det fremgår av tabellen for undervisningspersonell at en stor overvekt av undervisningspersonalet har kompetanse og erfaring med tekst- og bildebehandlingsverktøy. Pedagogisk ansvarlig og to av underviserne har erfaring med bruk av verktøy for gjennomføring av nettutdanning.

Fagskolen benytter gjestelærere som har sitt daglige virke i relevante yrkesfelt for å sikre oppdatert yrkeserfaring. I tillegg har flere fra undervisningspersonalet tidligere yrkeserfaring fra næringen (for eksempel Norges Bondelag, Gilde, Inn på tunet-prosjekt og Felleskjøpet). Vi mener at bruken av forelesere med kompetanse eller bakgrunn i entreprenørskap i egen virksomhet er viktig for å sikre et

godt læringsutbytte. Vi vil oppfordre til at det leies inn flere forelesere fra «real life» for å sette det utøvende entreprenørskapet inn i en reell ramme. Eksterne forelesere vil kunne være et godt faglig supplement til skolens egne krefter. Slik vi vurderer tabellen for undervisningspersonell, dekker undervisningspersonalets samlede kompetanse kravene i fagskoletilsynsforskriften. Pedagogisk leder har tilfredsstillende kompetanse til å kunne sikre kvaliteten i det pedagogiske opplegget. Vi vil presisere at det vil være viktig at tilbyder sikrer at de av faglærerne som ikke allerede har den nødvendige digitale kompetansen får det, slik at utdanningen kan gjennomføres som planlagt.

I tillegg til tabellen for undervisningspersonell, har tilbyder lagt ved en kravspesifikasjon med generelle kompetansekrav for alle lærere (og sensorer) ved Fagskolen Innlandet. Det står for eksempel at «[u]ndervisningspersonalet skal i hovedsak være universitets- og høgskoleutdannet med praktisk pedagogisk utdanning». Kravspesifikasjonen må være spesifikk for utdanningen *entreprenørskap i landbruket*, slik at det fremgår hva slags fagområde personalet skal ha utdanning og yrkeserfaring fra. Det må også fremgå hva slags pedagogisk- og digital kompetanse dere krever hos undervisningspersonalet ved akkurat denne utdanningen. I tillegg må dere oppgi forholdstall i kravspesifikasjonen, slik dere har oppgitt i søknaden. Kravspesifikasjonen skal sikre at også framtidige undervisere (og sensorer) i utdanningen har den nødvendige kompetansen, og at lærertettheten forblir minst like god i fremtiden, som da utdanningen ble godkjent.

Konklusjon

Nei, kravet er ikke oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder må utarbeide en kravspesifikasjon som er spesifikk for utdanningen *entreprenørskap i landbruket* og som inneholder forholdstall.

Tilbyder bør

- sikre at de faglærerne som ikke allerede har den nødvendige digitale kompetansen får det, slik at utdanningen kan gjennomføres som planlagt
- leie inn flere eksterne forelesere, med bakgrunn som utøvende entreprenører

3.5.2 Praksisveiledere

(2) For utdanninger med praksis skal eksterne praksisveiledere ha kompetanse til å veilede og vurdere studentene i praksis.

Vurdering

Studiet har ikke praksis som en del av utdanningen.

3.5.3 Undervisningspersonalets størrelse og stabilitet

(3) Undervisningspersonalet må være stort og stabilt nok til å gjennomføre fastsatte læringsaktiviteter.

Vurdering

Den totale årsverksinnsatsen tilknyttet utdanningen er på 1,6, og forholdstallet mellom faglig ansatte og studenter er 1 til 20. Fire av seks faglærere er fast ansatt i stillingsprosent på 15-50 % tilknyttet utdanningen *entreprenørskap i landbruket*. De to andre faglærerne er ansatt som timelærere tilsvarende 5 % og 10 % for utdanningen. Tilbyder opplyser at det ved behov kan dras inn flere lærere fra Hvam videregående skole sitt fagmiljø som ikke er direkte knyttet opp til studiet. I tillegg har skolen avtaler med samarbeidsparter som ved behov vil gi nødvendig undervisningshjelp. Tilbyder opplyser at dersom lærere blir syke, vil det raskt bli satt inn vikar som tar ansvar for opplæringen.

Lærertettheten vurderes som tilstrekkelig til at de fastsatte læringsaktivitetene kan gjennomføres som planlagt. Tilbyder har et godt opplegg som tar høyde for sykdom blant lærerne, og har god tilgang på vikarer gjennom fagmiljøet ved Hvam videregående skole.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

3.5.4 Faglig ansvarlig

(4) Utdanningen skal ha en faglig ansvarlig med formell faglig kompetanse. Faglig ansvarliges oppgave er å sikre at studentene gjennomfører utdanningen som beskrevet i planen og oppnår læringsutbyttet. Faglig ansvarlig må være tilsatt hos tilbyder i minimum 50 prosent stilling.

Vurdering

Faglig ansvarlig er tilsatt hos tilbyder i 100 % stilling (hvorav 50 % er tilknyttet utdanningen) og har ansvar for opptak av studenter, gjennomføring av teammøter, helhetlige framdriftsplaner for studieåret, program for de enkelte samlingene og kontaktmøter mellom faglærere og studenter. Faglig ansvarliges formelle fagkompetanse er master i skogbruk fra NLH (NMBU).

Vi anser faglig ansvarliges ansvarsområde og kompetanse til å være tilstrekkelig for å sikre at studentene får den utdanningen som er beskrevet i studieplanen.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

3.6 Eksamen og sensur (§ 3-6)

3.6.1 Eksamens- og vurderingsordningene

(1) Eksamens- og vurderingsordningene skal være egnet til å vurdere om læringsutbyttet er oppnådd.

Vurdering

Det skal foretas mappevurdering på emne 1, 2 og 3, der det i hvert emne skal lages en vurderingsmappe bestående av obligatoriske innleveringer, øvrige aktiviteter og arbeidskrav, og individuelt refleksjonsnotat. Sluttvurdering skal gis som en karakter basert på innholdet i den enkelte mappe og eventuelle tester/prøver. Det er ikke beskrevet noe om hva disse testene eller prøvene består i, og de er heller ikke angitt som noe arbeidskrav. Vi forstår det slik at studentene får karakter for hvert enkelt emne basert på en mappe i hvert emne. Dette bekreftes av studieplanens informasjon: «[d]et settes en emnekarakter for hvert emne som avsluttes, og her brukes bokstavkarakter» (i kapittel 3 «Vurdering og eksamen i de enkelte emner i fagplanen» i studieplanen). Imidlertid blir dette uklart når det står at «[s]tudentene har mulighet til å forbedre seg gjennom hele studiet slik at det er studentenes samlede kompetanse ved slutten av opplæringen som skal danne grunnlaget for sluttvurderingen» (i studieplanens kapittel 2.5 «Mappemetodikk»). Hvis mappe benyttes som en vurderingsmetode for hvert enkelt emne, må begrepene «studie» og «opplæringen» erstattes med «emne» i informasjonen om mappemetodikk i studieplanen.

Emne 4 er et faglig fordypning/hovedprosjekt, der en student skal lage et fordypningsarbeid som ifølge studieplanen er praksisrettet og knyttet til flere av de andre emnene i studiet. Ettersom utdanningen ikke har praksis i den betydningen NOKUT legger i begrepet («en metode for læring der en student deltar i ordinære arbeidsoppgaver i arbeidslivet for å oppnå et bestemt læringsutbytte»), stiller vi spørsmålsteget ved om denne begrepsbruken kan virke forvirrende på studenter. Tilbyder bør derfor vurdere om begrepet «praksis» brukes på en tydelig måte i beskrivelsen av hovedprosjektet.

Slik studieplanen er utformet, er emnet rettet mot opplæring i prosjektarbeid som metode, og skal gi studenten innsikt og trening i ulike deler av et prosjektarbeid. Studenten kan gjennomføre prosjektarbeidet individuelt eller sammen med en medstudent. Under punktet «Vurderingsform» i emnebeskrivelsen (kapittel 6.4 i studieplanen), står det at «[p]å bakgrunn av skriftlig eksamen gjennomføres en individuelle (sic), muntlig eksamen. Det gis en samlet vurdering av den skriftlige fordypningsoppgaven og en muntlig høring med gradert karakter». Det er ikke innlysende for en student om skriftlig eksamen her er lik den skriftlige fordypningsoppgaven. Ettersom studentene kan velge å skrive fordypningsoppgaven med en medstudent, må det stå i studieplanen om de får individuell eller felles karakter på oppgaven. Vurderingsformen i emne 4 er generelt uklar for sakkyndig komité. Vi tolker det slik at grunnlaget for å gå opp til muntlig eksamen, er den skriftlige prosjektoppgaven gjennomført alene eller sammen med en medstudent, sammen med et individuelt refleksjonsnotat. Selve eksamen gjennomføres som individuell, muntlig eksamen som skal vurderes samlet sammen med prosjektoppgaven, og således gi én samlet karakter for emnet. Det fremgår ikke om muntlig eksamen kun kan vippe karakteren på fordypningsoppgaven opp eller ned, eller hvordan muntlig eksamen skal vektes i forhold til den skriftlige fordypningsoppgaven. I søknaden fra tilbyder står det at «[h]ovedprosjektet (...) gis en egen emnekarakter på grunnlag av en undervegsvurdering og en sluttvurdering». Dette står ikke beskrevet i studieplanen.

Det er under «Vurderingsform» (i emnebeskrivelsen for emne 4) henvist til andre arbeidskrav som skal vurderes til bestått/ ikke bestått, men tilbyder har ikke angitt hva slags krav dette er. Slike arbeidskrav må konkretiseres og beskrives under tilhørende emne. Hvis studentene skal kunne ta ansvar for egen læring, vil han/hun ha behov for informasjon om hvor mange og hvor omfattende/store innleveringer han/hun forventes å levere i hvert emne.

For øvrig anser vi mappevurdering, fordypningsoppgave og muntlig eksamen som hensiktsmessige vurderingsmetoder for å måle om studenten har oppnådd det forventede læringsutbyttet.

Konklusjon

Nei, kravet er ikke oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder må

- erstatte begrepene «studie» og «opplæringen» med «emne» i studieplanens kapittel 2.5 «Mappemetodikk»
- konkretisere arbeidskravene, eventuelle prøver og tester, og beskrive dem under tilhørende emne i studieplanen

Tilbyder bør

- under arbeidsformer for emne 4 i studieplanen angi at den skriftlige prosjektoppgaven kan gjennomføres individuelt eller sammen med en medstudent
- vurdere om begrepet «praksis» brukes på en tydelig måte i beskrivelsen av hovedprosjektet
- gjøre vurderingsformen på emne 4 (Faglig fordypning/hovedprosjekt) mer konkret og forståelig i studieplanen
- konkretisere hva som menes med «andre arbeidskrav» som står under «vurderingsform» under emne 4 i studieplanen
- opplyse i studieplanen om hvilke emner som er gjenstand for både en underveisvurdering og en sluttvurdering
- sørge for at informasjonen om vurdering (med bokstavkarakter eller bestått/ ikke bestått) er konsistent i studieplanen (på side 12 og 13)
- sørge for at informasjonen vedrørende vurdering av hovedprosjektet er konsistent i søknaden og studieplanen, (da det i søknaden er angitt en underveisvurdering som ikke finnes beskrevet i studieplanen)

3.6.2 Sensorenes kompetanse

(2) Sensorene skal ha kompetanse til å vurdere om læringsutbyttet er oppnådd.

Vurdering

I tabellen for undervisningspersonell er det angitt to eksterne sensorer fra tilbyder, hvorav den ene har graden cand. agric i jord og plantefag, mens den andre er selvstendig næringsdrivende. Begge sensorer antas å ha kompetanse innen entreprenørskap i landbruket, men bare den ene sensoren kan vise til relevant yrkeserfaring innen fagfeltet. For den andre sensoren er det naturlig å anta at ulike lederoppgaver innen offentlig forvaltning har gitt erfaring og innsikt også innen nyetablering og entreprenørskap, men dette er ikke eksplisitt vist eller dokumentert. Ingen av sensorene har formell pedagogisk kompetanse, men den ene sensoren har 23 års ledererfaring fra offentlig landbruksforvaltning, foredrag og kursledelse, samt kurs i presentasjonsteknikk. For den andre sensoren er det ikke angitt eller dokumentert pedagogisk kompetanse fra tilbyder.

Vi vurderer at sensorene har nødvendig kompetanse for å sensurere studentens arbeider, men vi anbefaler at tilbyder sier noe konkret om sensorenes kvalifikasjoner når det gjelder entreprenørskap og næringsvirksomhet.

Som vi skriver i kapittel 3.5.1 «Undervisningspersonalets sammensetning og kompetanse», skal kravspesifikasjonen for sensorer og lærere være tilpasset den aktuelle utdanningen. Kravspesifikasjonen vedlagt søknaden er generell for hele fagskolen, og denne må angi hvilke konkrete krav tilbyder stiller til nåværende og framtidige sensorer for utdanningen *entreprenørskap i landbruket*.

Konklusjon

Nei, kravet er ikke oppfylt på en tilfredsstillende måte.

Tilbyder må tydelig angi hvilke konkrete krav som stilles til sensorene i kravspesifikasjonen for undervisningspersonell til utdanningen *entreprenørskap i landbruket*.

Tilbyder må synliggjøre sensorenes samlede kompetanse innen entreprenørskap og næringsvirksomhet.

3.7 Infrastruktur (§ 3-7)

Tilbyder skal ha lokaler, utstyr, informasjonstjenester, administrative og tekniske tjenester, IKT-ressurser og arbeidsforhold som er tilpasset utdanningen, og som utgjør et forsvarlig lærings- og arbeidsmiljø for studenter og ansatte.

Vurdering

Tilbyder beskriver ulike fasiliteter for å støtte opp under studentenes læringsutbytte i søknad og studieplan. Det beskrives en rekke klasserom som kan brukes på samlinger, hvorav to har smartboard installert. Alle klasserom har trådløst nett som studentene kan kople seg opp på under samlinger. Tilbyder forventer at studentene har med seg egen PC på samling, men tilbyr også PC på skolen for søk etter litteratur. Skolen er tilknyttet fylkeskommunalt nett, og det er lokalt stasjonert IKT-ansvarlig person tilgjengelig på skolen.

Tilbyder beskriver også ulike fasiliteter og infrastruktur for å drifte en større landbrukseiendom, (blant annet arealer og utstyr til husdyrproduksjon, gartneri, korn- og gressproduksjon, mekanisk verksted og treverksted, fyringsanlegg basert på bioenergi, gårdsbutikk og ridehall).

Det er bibliotek på skolen, med litteratur både innen tradisjonelle landbruksfag og nye næringer. Faglitteratur til studiet vil bli kjøpt inn på skolens bibliotek, og kan lånes ut til studentene. Tilbyder tar også opp felles bokbestilling ved semesterstart. Det er uklart om det kjøpes inn hele klassesett av aktuell litteratur, eller færre eksemplarer. Studentene bør få vite om de kan låne litteraturen fra biblioteket som hel klasse, eller om tilbudet gjelder ett eller få eksemplarer til ordinært utlån.

Infrastrukturen samlet sett anses for å være tilstrekkelig for å gjennomføre utdanningstilbudet.

Konklusjon

Ja, kravet er oppfylt på en meget tilfredsstillende måte.

Tilbyder bør klargjøre om litteratur kjøpes inn på biblioteket som hele klassesett, eller i mindre antall.

3.8 Konklusjon etter sakkyndig vurdering

Utdanningen anbefales ikke godkjent.

Tilbyder må

- under emne 2, tema 3 «Trender og særegenheter» i studieplanen, tilføye en beskrivende tekst og tilhørende LUB
- konkretisere arbeidskravene, eventuelle prøver og tester, og beskrive dem under tilhørende emne i studieplanen
- oppgi responstid for lærers tilbakemelding på en forespørsel fra student
- utarbeide en kravspesifikasjon som er spesifikk for utdanningen *entreprenørskap i landbruket*, og som inneholder forholdstall
- erstatte begrepene «studie» og «opplæringen» med «emne» i studieplanens kapittel 2.5 «Mappemetodikk»
- tydelig angi hvilke konkrete krav som stilles til sensorene i kravspesifikasjonen for undervisningspersonell til utdanningen *entreprenørskap i landbruket*.
- synliggjøre sensorenes samlede kompetanse innen entreprenørskap og næringsvirksomhet.

Tilbyder bør

- initiere et samarbeid med Innovasjon Norge sitt regionale kontor
- leie inn forelesere som representerer egen forretningsmessig virksomhet basert på natur- og kulturressurser
- legge ved eventuell samarbeidsavtale med Hanen Viken
- utforme LUB-er som tar inn noe mer av det kommersielle perspektivet i studiet.
- utarbeide LUB-er som ivaretar den siste målgruppen i studieplanens kapittel 1.4 (siste stjernepunkt)
- utforme LUB-ene slik at de innsnevres og spisses noe mer inn mot det utøvende fagområdet, slik at kandidaten lykkes som entreprenør
- inkludere bruk av IKT som faglig verktøy i utdanningens LUB
- vurdere om siste del av navnet – «i landbruket» – kan erstattes med et mer salgbart navn for å dekke opp potensielle søkere utenfor den tradisjonelle landbruksnæringen.
- forskyve LUB-er i emne 1, tema 1 fra fokus på rammevilkår innen tradisjonell landbruksnæring over til relevante rammevilkår for forretningsutvikling innen nye næringer
- se nærmere på om aktuelle LUB-er har tydelig nok fokus på det unike/egenarten/opplevelsesverdien til produkter/tjenester innenfor natur- og kulturbaserte næringer
- sikre en større grad av direkte kobling mellom produktets egenart/merverdi og forretningsmessige/bedriftsøkonomiske LUB-er i emnene

- utforme flere faglige LUB-er i emne 4, faglig fordypning/hovedprosjekt
- binde sammen eksamensprosjektet (hovedprosjektet) i emne 4 litt tydeligere og mer konkret til de øvrige deler av studiet
- vurdere nummereringen i vedlegg 7.
- sikre at de faglærerne som ikke allerede har den nødvendige digitale kompetansen får det, slik at utdanningen kan gjennomføres som planlagt
- leie inn flere eksterne forelesere, med bakgrunn som utøvende entreprenører
- under arbeidsformer for emne 4 i studieplanen angi at den skriftlige prosjektoppgaven kan gjennomføres individuelt eller sammen med en medstudent
- vurdere om begrepet «praksis» brukes på en tydelig måte i beskrivelsen av hovedprosjektet
- gjøre vurderingsformen på emne 4 (Faglig fordypning/hovedprosjekt) mer konkret og forståelig i studieplanen
- konkretisere hva som menes med «andre arbeidskrav» som står under «vurderingsform» i studieplanen
- opplyse i studieplanen om hvilke emner som er gjenstand for både en underveisvurdering og en sluttvurdering
- sørge for at informasjonen om vurdering (med bokstavkarakter eller bestått/ ikke bestått) er konsistent i studieplanen (på side 12 og 13)
- sørge for at informasjonen vedrørende vurdering av hovedprosjektet er konsistent i søknaden og studieplanen, (da det i søknaden er angitt en underveisvurdering som ikke finnes beskrevet i studieplanen)
- klargjøre om litteratur kjøpes inn på biblioteket som hele klassesett, eller i mindre antall.

4 Tilsvarende

NOKUT mottok 26. januar 2015 tilbakemelding fra søkeren, på de sakkyndiges vurdering i utkast til tilsynsrapport.

Under presenterer vi søkerens tilbakemelding på den sakkyndige vurderingen, samt de sakkyndiges tilleggsvurdering av de opprinnelig underkjente kravene.

4.1 Søkerens tilbakemelding

Tilsvar på sakkyndig rapport – søknad om godkjenning av fagskoleutdanning i entreprenørskap i landbruket, 60 fagskolepoeng, ved Fagskolen Innlandet, studiested Hvam vgs

Vi viser til sakkyndig rapport av 17.12.2014, Deres referanse 14/506-15.

Nedenfor følger våre tilsvar med kommentarer til de enkelte MÅ- og BØR-punkter. Det henvises til nummerering i sakkyndig rapporten. I tillegg følger det vedlagt en oppdatert studieplan, tabeller over undervisningspersonale og sensorer og to nye samarbeidsavtaler. Det vises også til våre kommentarer til avslagene på søknadene om godkjenning av fagskoleutdanning i landbruksfag.

Innledende kommentar: Vi har endret navnet på utdanningen fra å være "Entreprenørskap i landbruket" til "**Natur- og kulturbasert entreprenørskap**". Alle kommentarene forholder seg til denne endringen.

Tilbyder må

- under emne 2, tema 3 «Trender og særegenheter» i studieplanen, tilføye en beskrivende tekst og tilhørende LUB
Beskrivende tekst og tilhørende LUBer under emne 2, tema 3 er lagt til i studieplanen.
- konkretisere arbeidskravene, eventuelle prøver og tester, og beskrive dem under tilhørende emne i studieplanen
Oppgaver er lagt inn i studieplanen under hvert emne.
- oppgi responstid for lærers tilbakemelding på en forespørsel fra student
FIs KS-rutine 1.3.2 Rutine for drift av nettbaserte utdanninger med samlinger beskriver dette, og er tatt inn i studieplanens kap 2.6 Responstid og tilbakemelding til studenter.
- utarbeide en kravspesifikasjon som er spesifikk for utdanningen *entreprenørskap i landbruket*, og som inneholder forholdstall
Er innarbeidet i Tabellen lærere og sensorer.
- erstatte begrepene «studie» og «opplæringen» med «emne» i studieplanens kapittel 2.5 «Mappemetodikk»
Det er foretatt en ny korrekturlesning av studieplanen.
- tydelig angi hvilke konkrete krav som stilles til sensorene i kravspesifikasjonen for undervisningspersonell til utdanningen *entreprenørskap i landbruket*
Dette framgår av FIs rutine for krav til lærere og sensorer, Rutine 3.3.1, og som vedlegg i tabellen over lærere og sensorer.
- synliggjøre sensorenes samlede kompetanse innen entreprenørskap og næringsvirksomhet
Alle har utdanning på bachelor/masternivå innenfor området, eier og drifter egne foretak, har prosjektlederkompetanse. 2 har erfaring med etablering og drifting av ny næring i tillegg til eksisterende gårdsbruk. I tillegg innehar de kompetanse innen web og rådgiving. De besitter spisskompetanse på eksisterende juridiske og økonomiske virkemiddelordninger innen landbruk og næringsutvikling. Det er tatt inn en sensor med utøvende næringsvirksomhet innen nye næringer.

Tilbyder bør

- definere klart hvilken yrkespraksis eller skolegang som kan ansees som relevant for realkompetansevurdering.
Dette er nå tydeliggjort i studieplanen.
- initiere et samarbeid med Innovasjon Norge sitt regionale kontor
Samarbeidsavtale med Innovasjon Norge er inngått, følger som vedlegg.
- leie inn forelesere som representerer egen forretningsmessig virksomhet basert på natur- og kulturressurser
Dette dekkes gjennom egen, ny samarbeidsavtale med Hanen.
- legge ved eventuell samarbeidsavtale med Hanen Viken
Samarbeidsavtale er inngått med Hanen, følger som vedlegg.
- utforme LUB-er som tar inn noe mer av det kommersielle perspektivet i studiet
Dette er lagt inn i studieplanen.
- utarbeide LUB-er som ivaretar den siste målgruppen i studieplanens kapittel 1.4 (siste stjernepunkt)
Dette er ivare tatt gjennom en oppdatering i LUBer og en rydding og tydeliggjøring av hvem studiet retter seg mot.
- utforme LUB-ene slik at de innsnevres og spisses noe mer inn mot det utøvende fagområdet, slik at kandidaten lykkes som entreprenør
Dette er ivare tatt på emnenivå.
- inkludere bruk av IKT som faglig verktøy i utdanningens LUB
Dette er nå er lagt inn i studieplanen.
- vurdere om siste del av navnet – «i landbruket» – kan erstattes med et mer salgbart navn for å dekke opp potensielle søkere utenfor den tradisjonelle landbruksnæringen
Det er nytt navn på studiet: Natur- og kulturbasert entreprenørskap.
- forskyve LUB-er i emne 1, tema 1 fra fokus på rammevilkår innen tradisjonell landbruksnæring over til relevante rammevilkår for forretningsutvikling innen nye næringer
Det er ivare tatt gjennom obligatoriske oppgaver som spisses mot næringen.
- se nærmere på om aktuelle LUB-er har tydelig nok fokus på det unike/ egenarten/opplevelsesverdien til produkter/tjenester innenfor natur- og kulturbaserte næringer
Dette er ivare tatt på emnenivå.
- sikre en større grad av direkte kobling mellom produktets egenart/merverdi og forretningsmessige/bedriftsøkonomiske LUB-er i emnene
Det er ivare tatt ved justering av LUBene.
- utforme flere faglige LUB-er i emne 4, faglig fordypning/hovedprosjekt
Dette er lagt inn i studieplanen.
- binde sammen eksamensprosjektet (hovedprosjektet) i emne 4 litt tydeligere og mer konkret til de øvrige deler av studiet
Endring av dette er lagt inn i studieplanen, under emne 4.
- vurdere nummereringen i vedlegg 7
Ny nummerering er foretatt i vedlegget, nå vedlegg 6. Det er samtidig foretatt en forenkling av de innledende kapitlene.
- sikre at de faglærerne som ikke allerede har den nødvendige digitale kompetansen får det, slik at utdanningen kan gjennomføres som planlagt
Fagpersoner innen IT-miljøet på skolen, både fra FI og Hvam vgs, sikrer dette.

- leie inn flere eksterne forelesere, med bakgrunn som utøvende entreprenører
Dette dekkes bl.a. gjennom egen samarbeidsavtale med Hanen, med Innovasjon Norge og aktuelle fagorganisasjoner.
- under arbeidsformer for emne 4 i studieplanen angi at den skriftlige prosjektoppgaven kan gjennomføres individuelt eller sammen med en medstudent
Dette er nå ivarettatt i studieplanen under emne 4.
- vurdere om begrepet «praksis» brukes på en tydelig måte i beskrivelsen av hovedprosjektet
Begrepet «praksis» erstattes av «Labøvelser i felt».
- gjøre vurderingsformen på emne 4 (Faglig fordypning/hovedprosjekt) mer konkret og forståelig i studieplanen
KS-rutine 1.5.3.1 Eksamensavvikling/gjennomføring ved FI:
Eksamen gjennomføres etter følgende plan:
I fordypningsemnet skal studenten i gruppe eller individuelt skrive en fordypningsoppgave, som etterfølges av en individuell muntlig høring.
Beskrivelse og vurdering av fordypningsoppgaven føres på vitnemålet.
- konkretisere hva som menes med «andre arbeidskrav» som står under «vurderingsform» i studieplanen
Dette er strøket i studieplanen.
- opplyse i studieplanen om hvilke emner som er gjenstand for både en underveisvurdering og en sluttvurdering
Underveisvurderingen er en muntlig samtale i hvert emne, tatt inn i studieplanen.
- sørge for at informasjonen om vurdering (med bokstavkarakter eller bestått/ ikke bestått) er konsistent i studieplanen (på side 12 og 13)
Studieplanen er gjennomgått og språkvasket, også med tanke dette.
- sørge for at informasjonen vedrørende vurdering av hovedprosjektet er konsistent i søknaden og studieplanen, (da det i søknaden er angitt en underveisvurdering som ikke finnes beskrevet i studieplanen)
Studieplanen er revidert og rettet opp.
- klargjøre om litteratur kjøpes inn på biblioteket som hele klassesett, eller i mindre antall
Det er mindre antall av kjemelitteratur som kjøpes inn av biblioteket.

Ivar Lien

Ivar Lien
rektor

Liv Marit Strupstad
Hvam vgs
(sign)

Vedlegg:

Studieplan for Natur- og kulturbasert entreprenørskap

Krav til undervisningspersonale

Tabeller over undervisningspersonale og sensorer, inkludert spesielle krav

Samarbeidsavtale Innovasjon Norge

Samarbeidsavtale Hanen

4.2 Sakkyndig tilleggsvurdering

Sakkyndig komité har gjennomgått tilsendte dokumenter fra Fagskolen Innlandet som inneholder tilsvarende på sakkyndig rapport, justert studieplan med endret navn på utdanningen, oversikt over kompetanse på aktuelle fagpersoner knyttet til utdanningen, generelle kompetansekrav til fagpersoner og sensorer knyttet til utdanningen (kravspesifikasjon), og samarbeidsavtaler med Innovasjon Norge og Hanen. Vi mener at tilbyder har besvart og endret alle mål- og bør-punkter som ble avdekket i utkastet til sakkyndigrapport, slik at tilbyder nå har lagt frem et utdanningstilbud som er i henhold til lovverket for fagskoleutdanninger.

Vi merker oss at tilbyder har valgt å endre navnet på utdanningen fra «entreprenørskap i landbruket» til «natur- og kulturbasert entreprenørskap». Vi er tilfreds med at dette navnet er valgt og vil anta at det gir et større rekrutteringsgrunnlag og en utvidet forståelse for hvilken kompetanse som tilbys. Bruk av begrepet «natur- og kulturbasert entreprenørskap» signaliserer at utdanningen ikke låses til kun «landbruksnæringen».

Ja, kravene (utdanningens emner og innhold, studieplanen, det pedagogiske opplegget, undervisningspersonalets sammensetning og kompetanse, eksamens- og vurderingsordninger og sensorenes kompetanse) er oppfylt på en tilfredsstillende måte.

4.3 Endelig konklusjon fra sakkyndig komité

Utdanningen anbefales godkjent.

5 Vedtak

NOKUT ved direktøren anser de faglige kravene for godkjenning av utdanningen *natur- og kulturbasert entreprenørskap*, 60 fagskolepoeng nettbasert undervisning med samlinger, ved Fagskolen Innlandet som oppfylt. NOKUT godkjenner derfor utdanningen.

Vedtaket gjelder utdanningen som er beskrevet i søknaden av 14. september 2014 og i tilsynsrapporten. Vedtaket gjelder for studiestedet Hvam videregående skole i Hvam.

Vedtaket er fattet med hjemmel i

- lov om fagskoleutdanning § 2
- forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning § 5-1 (1)

6 Dokumentasjon

Rapporten er skrevet på bakgrunn av

- søknad datert 14. september 2014, NOKUTs saksnummer 14/506-1
- tilsvar datert 26. januar 2015, NOKUTs saksnummer 14/506-16

Vedlegg 1:

Sakkyndig komité

Kravene til sakkyndige står oppført i fagskoletilsynsforskriften kapittel 2. De sakkyndige skal vurdere om søknaden oppfyller kravene for godkjenning av fagskoleutdanning, jf. fagskoletilsynsforskriften kapittel 3.

Den sakkyndige komité har bestått av følgende medlemmer:

- **Prosjektleder Liv Hatleli, Njøs Næringsutvikling i Sogn og Fjordane.**
Liv Hatleli har bachelorgrad i plantevitenskap og mastergrad i Agroecology, og hun har både praktisk og teoretisk erfaring innen landbruk. Hun har tatt fag innen entreprenørskap og innovasjon ved NMBU (tidligere UMB), i tillegg til flere gründerkurs i regi av Innovasjon Norge. Hatleli jobber med nyskaping knyttet til frukt og bær, der det blir utviklet ulike FoU-prosjekt i tett samarbeid med hagebruksnæringen. I 2009 etablerte hun og mannen en landbruksbasert tilleggsnæring, gårdshotellet Frøys hus, og hun står for daglig ledelse og drift av dette.
- **Daglig leder Liv Aastad, Kleivan Vekst og utvikling i Sør-Trøndelag**
Liv Aastad har master i skogbruk ved NMBU (tidligere UMB og NLH) og praktisk pedagogisk utdanning (PPU) fra UiT. Hun har tilleggsutdanning innenfor styrekompetanse og masterprogrammet for næringsutvikling ved Handelshøyskolen BI. Hun har en allsidig ledererfaring, blant annet som rektor ved Skjetlein videregående skole, utviklingssjef i Allskog BA og assisterende rådmann i Melhus kommune. Aastad er tidligere styremedlem og nestleder i den landsdekkende organisasjonen Hanen, en medlemsorganisasjon for de som utvikler «nye» næringer basert på natur- og kulturbaserte ressurser i Bygde-Norge. I tillegg har hun gått ledermentorprogrammet ved Innovasjon Norge/AFF, og hun har vært medlem i den nasjonale ressursgruppa for Naturarven som Verdiskaper. Aastad har vært selvstendig næringsdrivende og jobbet med nyskaping og rådgiving innenfor grønt reiseliv og lederutvikling. I 2006 startet hun opp reiselivsvirksomheten Kleivan Vekst og utvikling, der hun er daglig leder. Aastad har siden 2014 vært prorektor for barnehagelærerutdanning ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning.
- **Førsteamanuensis Hans Christian Endrerud, Høgskolen i Hedmark**
Hans Christian Endrerud har siden 2008 vært ansatt som førsteamanuensis ved Avdeling for anvendt økologi og landbruksfag, Institutt for jordbruksfag, ved Høgskolen i Hedmark. Han er utdannet sivilagronom og dr.scient i landbruksteknikk. Sistnevnte grad ble finansiert av Norges Forskningsråd og Kverneland ASA, og avhandlingen hadde tittelen «Coulter's and seeding units in reduced soil tillage». Endrerud har undervisningserfaring fra bachelorgradsnivå, samt etter- og videreutdanning, innenfor fagområdet for det omsøkte studiet. Av emner han har undervist i, kan nevnes landbruksteknikk og agronomi, feltmekanisering – våronn, feltmekanisering – høstonn, entreprenørskap, HMS ved bruk av

landbruksmaskiner, traktorteknikk og postharvest-teknologi. På Høgskolen i Hedmark har han også vært involvert i utvikling av blant annet årsenhet i landbruksteknikk og to bachelorgradsstudier i henholdsvis landbruksteknikk og agronomi. Endrerud er sensor ved NMBU på masterutdanningen i maskin, prosess og produktutvikling.

Sakkyndige skal ikke ha oppgaver ved fagskolen eller ha andre tilknytninger til tilbyder som kan medføre inhabilitet. De sakkyndige har erklært at de ikke er inhabile i saken.

Søkerinstitusjonen har fått anledning til å uttale seg om NOKUTs forslag til sakkyndige, og har ingen merknader.